

ZNANSTVENICA IRENA ATELJEVIĆ NA MU

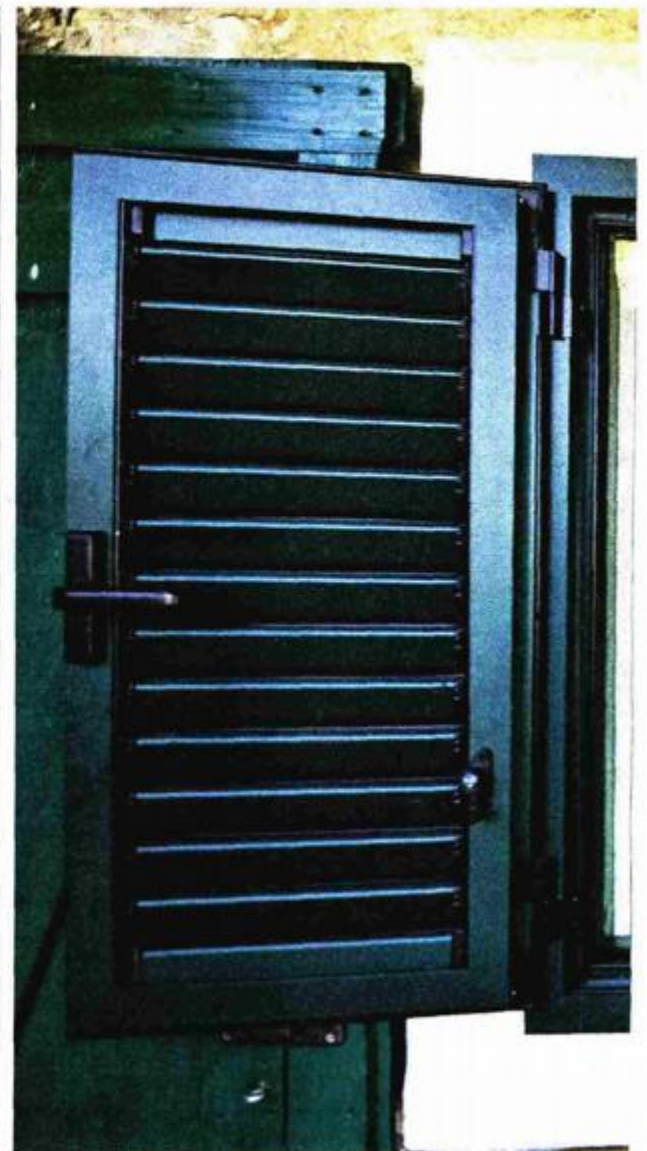

Irena Ateljević nekoliko mjeseci godišnje provodi na otočiću Radelju kod Murtera, u kamenoj kući jedva vidljivoj i s mora i s kopna, pitomo uklopljenoj u stoljetni suhozid

Tko je Irena Ateljević

Znanstvenica svjetskog glasa rodom s Murtera bavi se temama održiva razvoja. Ima doktorate Sveučilišta u Zagrebu i novozelandskog Aucklanda. Doktorirala je humanu geografiju, interdisciplinarnu granu koja spaja sociologiju, antropologiju, političku ekonomiju, ekologiju i socijalnu psihologiju, promatra kako čovjek utječe na prostor, kakvi su društveni odnosi i odnosi moći. Prije povratka na Murter predavala je na sveučilištu u nizozemskom Wageningenu. Autorica je više objavljenih knjiga i 60-ak znanstvenih članaka

BUDUĆNOST JE TRANSMODI Nizozemci će danas u Dalmaciju ra maslina, njima je klasično ljetovanje na

Ljetovanje kakvo mi nudimo zanimljivo je još samo Poljacima, Česima i Slovacima jer do 1990. nisu mogli putovati, ali i oni će se toga uskoro zasititi

PIŠE
KARMELA
DEVČIĆ

Irena Ateljević, znanstvenica svjetskog glasa koja se bavi održivim razvojem, s rodnog je Murtera davno pobjegla. Goni ju je glad za učenjem, ljubopitljiva potreba da vidi i iskusni svijet. Puno godina poslije, s doktoratima zagrebačkog i Sveučilišta Auckland i mjestom profesorice na nizozemskom sveučilištu Wageningenu, vratila se kući. Napustila je siguran i ugodan akademski posao u Nizozemskoj kako bi na svom otoku pokrenula ono o čemu je, analizirajući globalne prakse po Australiji, Oceaniji, Indiji, podučavala studente. Na Murteru je 2007., još dok je živjela u Nizozemskoj, osnovala Centar za održivi razvoj. - Povezala sam se s udru- gom Argonauta s Murtera,

aplicirali smo i u velikoj konkurenciji dobili novac nizozemske vlade, 500.000 eura za trogodišnji projekt podizanja svijesti o održivom razvoju. Istraživali smo utjecaj masovnog turizma na Kornate, provodili edukaciju lokalnog stanovništva, ali i turista. Predstavnik lokalne vlasti vodili smo na Texel, samoodrživi nizozemski otok koji ima sveučilišni kampus i razvijen turizam cijele godine - govori Ateljević koja na Murteru namjerava pokrenuti novi projekt, Phoenix Arbor.

Oživljavanje zanata

Lani ga je Vijeće Europe ocijenilo jednim od ponajboljih u sklopu natječaja Najinovativniji projekti europskih obalnih gradova, u konkurenciji s idejama od Skandinavije do Izraela. Do realizacije je, zbog administracije i zemljišta, dug put; premda ima potporu Ministarstva turizma i predsjednika Josipovića.

Phoenix Arbor kani Murter učiniti međunarodnim istraživačkim centrom održiva razvoja, dovesti predavače i studente iz svijeta, provoditi radionice i edukacije, a lokalnim ljudima pomoći pokretati društveno odgovorne poslove u turizmu, poljoprivredi i šire. Planirano je da to bude javno-privatno partnerstvo lokalne udruge Feniks, Općine i investitora. Općina od države treba dobiti prostor na brdu Raduču koji je nekad koristila vojska te ga ustupiti na korištenje.

- Phoenix Arbor mora biti samoodrživ i ne ovisiti o donacijama. Plan je urediti po-

stojeće, bivše vojne zgrade, uz edukaciju imat ćemo plantaže ljekovitog bilja, restoran zdrave hrane koju ćemo proizvoditi... Trenutno radimo edukaciju grupe mladih s Murtera. Jedan od njih tako radi proizvode od kadulje, drugi oživljava stari kalafatski zanat...

Etički projekti

Projekt misli financirati dijelom iz europskih fondova koji ulažu u društveno korisne projekte, a dijelom će to biti privatne investicije.

- U svijetu u sektoru biznisa ima sve više zainteresiranih za projekte koji promovi-

raju održiv razvoj. Halla Tomasdottir na Islandu vodi investicijsku tvrtku, jednu od rijetkih koja je uspjela preživjeti tamošnji ekonomski slom i to samo zato jer je investirala u etičke projekte društvenog poduzetništva. I ona se zainteresirala za naš projekt. Ima puno investitora koji žele dio novca ulagati u projekte od opće dobrobiti. Ne bi trebalo biti problema s financiranjem prve faze gradnje - objašnjava Ateljević. Nekoliko mjeseci godišnje živi na otočiću Radelju kod Murtera, u kamenoj kući jedva vidljivoj i s mora i s kopna, pitomo uklopljenoj u stoljetni suhozid. Boravi i u Indiji, s partnerom, Francuzom Fredericom Cordonnirom, vlasnikom male tvornice sojinih proizvoda. Žive u Aurevillu, mjesto koje je šezdesetih nastalo kao jedno od prvih svjetskih primjera zajednica održiva razvoja. Nastanjuju ga ljudi iz 50-ak zemalja, pazi se na ekologiju i etičko poslovanje. Primjerice, oni koji u Aurevillu zapošljavaju lokalno stanovništvo moraju im osigurati poštene, a ne izrabljivačke nadnice... - Na povratku na Murter

motiviralo me i često pitanje studenata: je li ostvarivo to što teoretski učimo o održivom razvoju. Konačnu sam odluku donijela nakon što sam vidjela što je pogrešan turistički razvoj napravio Fidžiju i nekim dijelovima australske obale, odakle turisti danas bježe. To moramo spriječiti ovdje, dok još možemo.

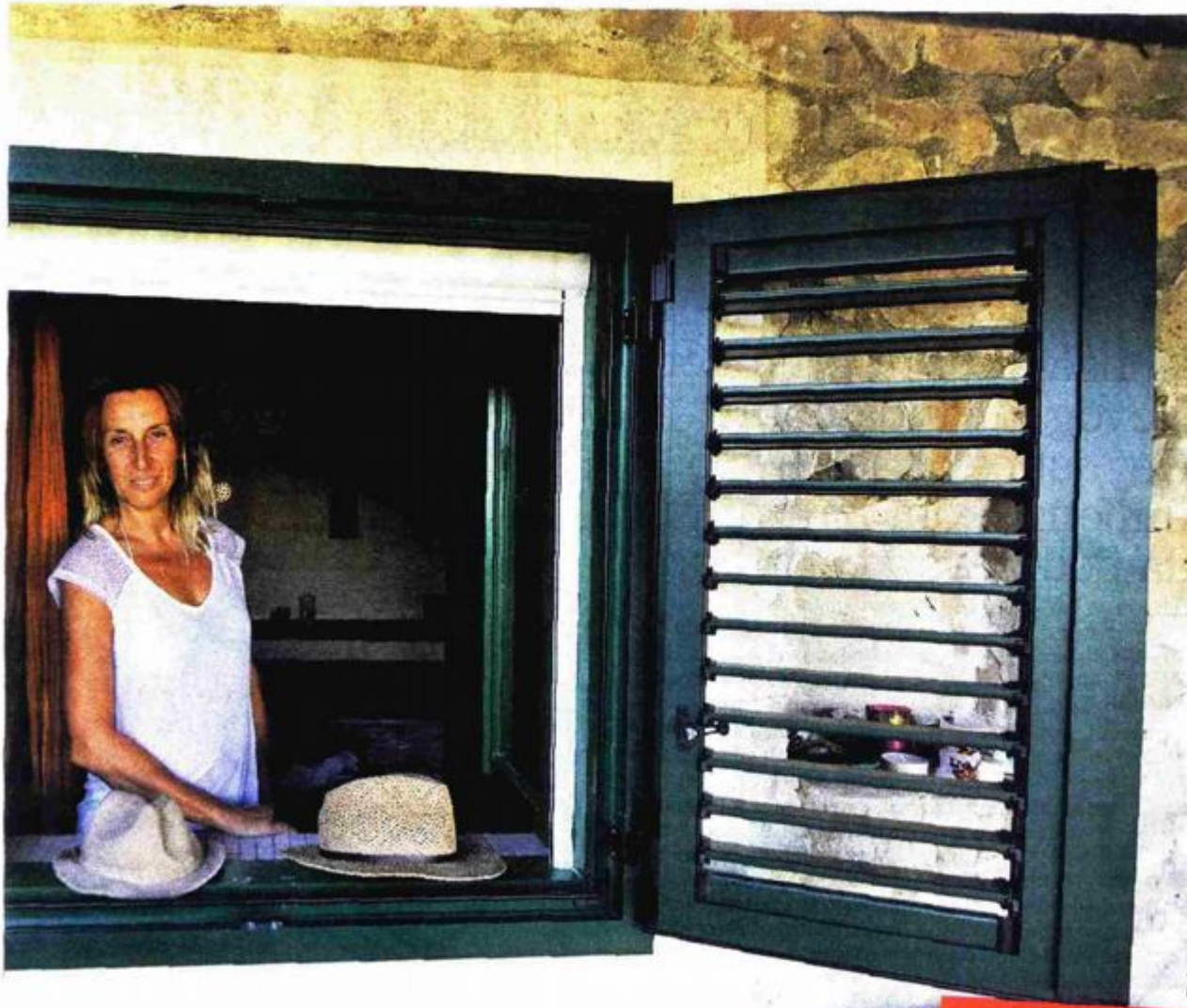
Propast Fidžija

- Ideja da je Fidži tirkizni, ne dirnuti otok sad je samo prošlost. On je i dalje lijep, ali je konvencionalni turizam lokalnom stanovništvu donio štetu. Nekad su živjeli od ribarenja i poljoprivrede, sedamdesetih su krenuli razvijati turizam. Dobili su kredite MMF-a za razvoj infrastrukture, doveli stručnjake iz Novog Zelanda, kapital iz Amerike i Australije, pojavio se club Mediterranee, napravili su resorte... Lokalni ljudi pretvoreni su u nosače kofera i sobarice. Autohtona kultura sačuvala se samo kao dio performansa, za zabavu turista, izgubili su kontrolu nad lokalnim resursima, plažama, izvorima vode. Na rajskom otoku zarađivali su strani investitori. Devedese-

Projekt podizanja svijesti o održivom razvoju, za koji nam je Nizozemska dala 500.000 eura, Vijeće Europe ocijenilo je ponajboljim

RTERU STVARA SAMOODRŽIVO NASELJE

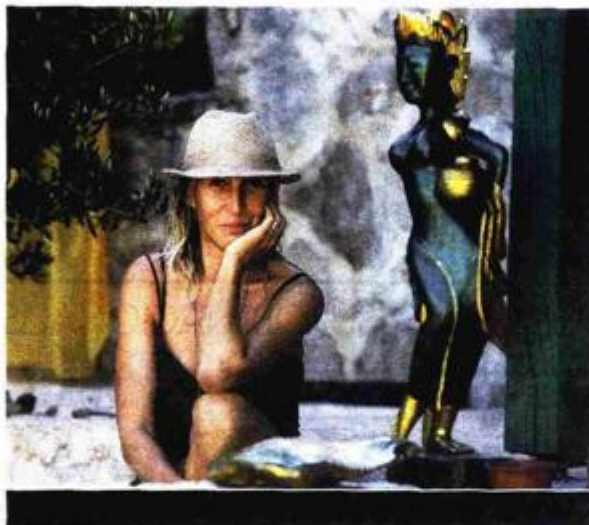
ERNI TURIZAM dije doći u berbu Jadranu stresno

tih postaje popularna politička korektnost, konzultanti sad pitaju i lokalno stanovništvo. No, to je samo nova retorika, oni i dalje nemaju ekonomsku moć.

Ateljević se u istraživanjima turizma više bavi kulturno-rolskim utjecajima negoli suhom ekonomijom.

Interakcija s lokalcima

- Prirodna ljepota je kod ljudi u Dalmaciji i Primorju potaknula pasivnost. Mislim da je kontinentalni dio puno spremniji iznjedrili novu vrstu turizma, primjerice Slavonija, Medimurje... Baš zato što oni nisu konzumirani turističkim razvojem, ostali su drugačiji, ljudi su tamo svjesniji da moraju sami kreirati proizvod. Moji Nizozemci danas više vole otići u šumu, šetati pored rijeke i udisati svjež zrak, ne stajati u redu u samoposluzi pokraj nervoznih ljudi, ne biti na napućenoj plaži na suncu. Zato je možda i veća perspektiva za kontinentalnu Hrvatsku nego za priobalje, ako se tamošnje stanovništvo probudi. Nizozemac bi u Dalmaciju radije došao u berbu maslina, kad je kod nje- ga kiša, njemu je klasično lje-

Plan je urediti bivše vojne zgrade, posaditi plantaže ljekovitog bilja, otvoriti restoran zdrave hrane koju ćemo sami proizvoditi...

to na Jadranu stresno. Ljetovanje kakvo mi nudimo zanimljivo je još samo Poljacima, Česima, Slovancima jer do devedesetih nisu mogli putovati, ali i oni će se toga uskoro zasititi. Hoće li nam onda sljedeće tržište biti Kina? Svi naši

ljudi koji rade u turizmu trebaju edukaciju, treba ih pripremiti za novi oblik turizma koji dolazi, a to je da gost traži nova iskustva, hoće mnogo veću interakciju s lokalcima. Nije poanta imati šest apartmana i napuniti ih dva mje-

Na povratku na Murter motiviralo me i često pitanje studenata: jeli ostvarivo to što teoretski učimo o održivom razvoju, kaže Irena Ateljević

seca godišnje, ljude treba učiti da su im dovoljna dva apartmana, ali moraju osmisliti kako će stalno biti puni. Budućnost Hrvatske je u turizmu koji se temelji na konceptu održiva razvoja, koji humano unapređuje lokalnu zajednicu i iskustvom obogaćuje gosta. U svijetu se to naziva "transmoderni turizam", termin je osmislila upravo Irena Ateljević.

Mali pomaci

- S kolegama sa sveučilišta u Berkleyju, Cardiffu i Novom Zelandu pokrenula sam kritičke studije o turizmu. Transmodernizam je kritika i modernizma i postmodernizma, ali uzima najbolje elemente iz tih sustava. Radeći doktorat o utjecaju kolonizacije na urođeničke kulture, shvatila sam koliko je turizam bio jako sredstvo kojim je viktorsjajanska Engleska uvodila svoju ideologiju i vrijednosti u neko društvo. Duboka ukorijenjenost takvog osvajačkog pristupa vidljiva je i danas jer su Europljani i europsko shvaćanje svijeta dominantni u turizmu, 80 posto svih putnika na svijetu dolazi iz

samo 20-ak zemalja. Dosad se turizam gledao samo kroz profit, kao djelatnost koja teži materijalnom, a ne i duhovnom razvoju. No, danas sve više ljudi na putovanjima traži neku vrstu osobnog rasta i razvoja, pa taj turizam postaje oblik otpora korporacijskom, čarterskom turizmu - kaže Ateljević.

U Hrvatskoj, od Istre do Konavala, vidi pomake. No, problem je to što to nije nacionalna strategija, tek izolirani slučajevi entuzijasta.

- Niču male, privatne inicijative. Sve više naših ljudi shvaća da turizam znači kvalitetnu, novu interakciju domaćina i gosta. Cesto su to ljudi koji nemaju puno novca, ali imaju hrabrosti i ideje, a takav se proizvod uvijek na kraju prepoznaje po kvaliteti. U svijetu se polako razvija trend tzv. osviještenog turizma. Ljudi radije skupljaju životna iskustva negoli akumuliraju stvari - kuće, vikendice, cipele... Marketinška industrija percipirala ih je i kreira novo tržište koje naziva LOHAS (Lifestyle of health and sustainability) i ono ubr-

zano raste. Ti ljudi gledaju i gdje njihov novac odlazi u smislu etičkog poslovanja. Kad čovjek iznajmljuje apartman, a uz to nudi i polje na kojem i turist s njim može raditi oko loze i masline, ići u berbu lavande ili s njim u barci otići na noćno ribarenje, onda je to turizam u kojem gost doživljava unutarnji razvoj - objašnjava Ateljević i dodaje:

Tišina kao proizvod

- Ekvador je napravio kampa- nju u kojoj se predstavio kao ekološka destinacija za osviještene turiste. Drugi je primjer Kostarika, zemlja koja je prva na svijetu kad se mjeri indeks sreće. Oni se brendiraju kao zemlja ekološkog turizma i organske poljoprivrede. U Finskoj raste turizam tišine. Prepoznali su da ljudima na odmoru ne treba buka, da tragaju za onim čega inače u životu nemaju - tišinom. Pa tako nude ture na sjeve- rnoj zemlji. To nije pasivan odmor, već onaj koji te vraća samom tebi, da napokon čuješ sebe. To sada nude kao turistički proizvod u Finskoj. ●